

EKOŠOLA / Gabi Dolensek, univ. dipl. ing. lesarstva in učiteljica strokovno teoretičnih predmetov /ŠC Ljubljana / SLŠ Ljubljana

Ob danes že skoraj »zlajnanih« temah o sonaravnem, trajnostnem razvoju, z njimi povezanimi problemi reciklaže, ponovne uporabe ipd. me prevzame cinično navdušenje nad človeško neumnostjo in dajanjem v nič vsega, kar je domače, ter nad občudovanjem vsega, kar imajo drugi, mi pa ne ... Pa čeprav imajo čir na želodcu, mi pa (še) ne.

Žalostno, kako se vsaka dobra stvar sčasoma sfiži, zlorabi ... Občutek imam, da tudi na eko področju zadeve postajajo predmet zaslužka, bolje rečeno zaslužkarstva. Včasih se mi zdi, da živim v neki eko diktaturi. Najmlajša večkrat panično priteče: »Mami, tole sem vrgla v rumeni koš, a je prav?« Prešine me: Smo sploh še normalni? Po drugi strani se pa vsak dan čudim, kako uspemo hitro napolniti rumeni kuhinjski koš. Posodice od zelenjave, pladnji od mesa, ovitki od narezane sira in pršuta – polno je tega, pa pijač v plastenkah sploh ne kupujemo. Kako smo zajadrili v to, blago zmešano, situacijo?

Pri mojih letih ima človek že toliko izkušenj in spominov, da možgani samodejno primerjajo, preverjajo.

RAVNANJE Z ODPADKI

Ne tako daleč nazaj, pa vseeno bo tega slabih 30 let, smo s prijatelji sem pa tja preživeli kakšen vikend na Veliki planini. Takrat si z varovanjem okolja nismo belili glave; se pa v luči sodobne okoljske ozaveščenosti živo spomnim, da ko smo kočo pospravili, ni ostalo za nami nobenih smeti razen, priznam, izkopalni smo luknjo in vanjo zakopali tri konzerve (prisežem, da jih ni bilo več). Nekaj tistega ovojnega papirja smo pokurili v peči, in to je bilo to. Še sanjalo se nam ni, kako smo napredni; razen papirja in omenjenih konzerv nismo uporabljali nobene embalaže; nobene potrebe po sortiranju in recikliranju ni bilo, odpadke smo prav moderno omejili že pri izvoru.

V tistih slavnih, osvobodilnih časih (devetdesetih letih – da ne bo pomote) sem poslušala eno izmed pomembnih, feministično zavednih (pa ne v slabem smislu) jugoslovanskih deklet, ki je pripovedovala o svojih stikih s prijateljicami v tujini. Govorila je o

tem, kaj je kolegice z Zahoda najbolj presenetilo pri našem življenju v (vzhodnoevropski) Socialistični federativni republiki Jugoslaviji.

Ja, naše drage zahodne prijateljice so bile najbolj šokirane (!) nad dejstvom, da so naše mame in mi (pod njihovo komando) že v tistih časih lepo oprali polivinilaste vrečke vseh oblik, barv in velikosti, jih posušili in spravili za nadaljnjo uporabo (kako zaostalo). Pomili smo vse steklene kozarce in jih shranili za domačo ozimnico pa jogurtove lončke tudi. Nekateri so iz lončkov celo sestavili kar odštekane luči. (Danes lahko najdete nekaj podobnega na Pinterestu.) Stare puloverje smo strelale in naštrikale nove. Babice so iz cunj ali krp, ki res niso bile več za nikamor, skvačkale ali pa stkale »krpare«.

Generacija mojih staršev je tudi košare spletla kar doma. V meni ostaja nostalgичen spomin na veliko pleteno steklenico za malinovec, ki je stala pred kuhinjskimi vrati vrtčevske kuhinje.

Mama je imela v torbici vedno kvačkano mrežo iz bombaža za špecerijo. Res ni zavzela veliko prostora, bila je pa lepa in vzdržljiva. In vse ostale gospe so imele prav tako mrežo. Na žalost so že takrat sintetični materiali postajali simbol razvoja, blagostanja in napredka ...

Zanimivo, ne, kako je naša »zaostalost« postala spet »in«. Samo škoda, da smo se v tem času popolnoma »modernizirali«, pa zopet »odkrivamo toplo vodo« ali pa celo plačujemo svetovanja pametnejšim ...

MERILO RAZVOJA

V gimnaziji smo morali kupiti male statistične koledarčke, v katerih je bilo zapisano cel kup svetovne statistike.

Profesorica geografije nas je podučila, da se stopnja razvoja države meri po količini porabljenih umetnih gnojil in škropiv. Kako smo hiteli, da bi ujeli razvite zahodne države ... Niti sanjalo se nam ni, da multinacionalke, ki delajo tako zaželeno škropiva, ki naj bi nas popeljale v blagostanje, ubijajo ljudi na več načinov: direktno z bojnimistrupi, malo manj direktno, pa vseeno uspešno, s »koristnimi«strupi ...

Kmetijstvo smo do današnjega dne tako visoko razvili, da je med, pridelan v mestu, menda boljši od tistega s podeželja, ker v mestu pač ni tolikšne (je pa še vedno, saj veste, s čim v Ljubljani uničujejo plevel) porabe pesticidov in drugih »cidov« ...

Če si odprete spletno stran ene izmed vodilnih multinacionalk na tem področju, pa kar mrgoli izrazov, kot so: trajnostno, vzdržno, naravno, zdravo; slikice so sončne, sijoče. Mar res?

SAMOOSKRBA

Sorodniki iz Amerike, prijatelji in znanci iz Evrope so se čudili: »Se vam splača gojiti zelenjavo na vrtičku ob hiši? Saj v supermarketu dobiš vse ceneje, lepše in gotovo boljše, kot lahko prideláš doma. Tudi letni časi niso problem; jagode, paprike in paradižnike dobiš pozimi in poleti!«

Glej nesrečo – ravno smo se navadili na razkošje kmetovanja v supermarketih, vrtove posejali z zeleno travico, jo vsako leto poškrpili s primernim trupom (da ne bi kakšna rožica dvignila neubogljive glavice) in seveda gnojilom, pa si razvita Evropa zopet premisli. Celo prva dama preko luže gre in »lastnoročno« prekoplje del zelenice ob Beli hiši v zelenjavni vrtiček. Stroški projekta so bili menda sicer astronomski, toda važno je, da je zeleno, pa naj košta, kolikor hoče.

Na strehah nebotičnikov multinacionalk gojijo solato, ker so »družbeno odgovorni«. Mi pa takšnim multinacionalkam poceni prodajamo njive, na katerih bodo postavili tovarne, ker naši državljani so več kot srečni, če lahko delajo ob tekočem traku, v lakirnici, če lahko polnijo police v trgovini ... Ja, vsako delovno mesto je neprecenljivo, pa čeprav ustvarja delovne invalide, dobiček lastnikom, stroške uničenega zdravja in okolja pa poravnava »skupnost«. No, pa saj še vedno lahko na strehi posadijo paradižnike ...

Samooskrba (neodvisnost) ni samo hrana; gotovo se spomnite, kako so nas podučevali: lastništvo hiše je ekonomsko neupravičeno, razvita Evropa živi v najetih stanovanjih, kar je veliko bolj praktično in seveda ekonomično (samo niso povedali, za koga). Nekateri so na valovih navdušenja nad razvito Evropo nesramno zaslužili s preprodajo tako rekoč podarjenih stanovanj, pridobljenih po Jazbinškovem zakonu (1991, Zeleni Slovenije).

Kje pa naj zdaj mladina najde bivališče po zmerni ceni, da se osamosvoji? Srečni so tisti, katerih starši so zgradili »grde kockaste« hiše z dvema nadstropjema, da lahko pod njihovo streho našparajo vsaj za aro za lastno stanovanje.

Priznam, tudi meni so se zdele te hiše precej tako-tako; ko pa danes gledam zmešnjavo gradičev, modernih kock, lego barvnega stila – vse skupaj na kakšnih 400 m², se mi stara naselja zdijo naravnost presežek arhitekture. Če pa pogledate še načrtovanje in gradnjo naselij v šestdesetih letih v Ljubljani, boste videli, kako so načrtovali vrtičke in skupne zelene površine in igralne površine za otroke, za povrhu pa še garaže (ki so na žalost postale premajhne – kako simbolično).

EVROPSKA POMOČ

Malo starejši se še spomnite obljub: če in ko nam ne bo treba denarja pošiljati v Beograd, bo vsega dovolj – kot v Švici. Že dolgo se sprašujem: Pa kje je zdaj ta denar? Saj bi nam ja moral ostajati, v resnici se pa pogrezamo v dolgove.

Zdaj vem, zakaj je Slovenija v Jugi prosperirala kljub vsemu jamranju, koliko denarja gre za nerazvite – očitno se je vse dvojno vrnilo nazaj (kar mi je oče sicer poskušal razložiti, pa mi, priznam, ni bilo čisto jasno).

Če vam primerjava z današnjo situacijo še ni prišla na misel – premislite še enkrat. Samo, da je tok denarja (na žalost) danes malo drugače usmerjen ...

Jasno, Evropa ima humanistično tradicijo in rada pomaga pomoči potrebnim.

Na žalost se mnogokrat izkaže, da nam drago prodajajo znanje, ki smo se ga, pod vplivom »razvitega« sveta, trudili pozabiti in nadomestiti s »sodobnim«, evropskim. Zakaj ne uporabljamo lastne pameti? Zakaj ne zaupamo lastnim izkušnjam? Narod brez samozavesti ne more uspeti; očitno lahko preživi, pa smo s tem zadovoljni? Upam, da ne.

O birokratskih zahtevah, povezanih z evropskimi projekti, pa raje ne bi. O samih projektih tudi ne; enkrat sem

se zapletla v to mrežo. Zame je bilo najbolj tragično dejstvo, da ko sem po-tožila čez očitne sistemske neumnosti, so mi ljudje, ki jih cenim, rekli: »Veš, saj se sčasoma navadiš.« To naj bi bil napredek? Da se navadiš na neumnosti? In tako razmišljajo ljudje, ki so med pametnejšimi državljani?

Saj poznate tisto: »Samo ne mi pomagat.« Morda bi Grki vedeli kaj več povedati na to temo.

Da ne bo pomote, podpiram vsako mešanje idej, ljudi, izkušenj, celo (ali pa predvsem) krvi. Zadnjič je v razred ponovno »vletela« skupina učiteljev, tokrat iz Švice. Pa me vprašajo dijaki: »Kaj imamo mi od teh obiskov?« Nisem bila v zadregi z odgovorom, lastne izkušnje so me naučile, da vsako odpiranje navzven, sprejemanje gostov, novih sodelavcev prinaša nove izkušnje, ideje in poglede. Dragoceno je spoznanje, da smo pod kožo vsi enaki, imamo enake želje, cilje in vizije. Pa še fajn je, če se vsake toliko časa, v pričakovanju obiskov, malo bolj pospravi, pobeli po hiši in spravi v red kakšno stvar, ki že dolgo časa čaka, da se jo spravi v red.

V resnici sem trdno prepričana, da imamo srečo, da živimo v tem času; razvoj na vseh področjih nam omogoča res dobro življenje; koliko mater je umrlo pri porodih komaj slabih 100 let nazaj, danes smo na to, hvala bogu, povsem pozabili. Kakšne neverjetne možnosti nam ponuja informacijsko-komunikacijska tehnologija zadnjih 30 let morda še najbolje vemo učitelji; kakšno znanje vse se ponuja na netu, če ga le želiš usvojiti: od kuhanja, pletenja nogavic in košar do **učanja jezikov – ni**, da ni. Tako da me več ne skrbi, ker hčere niso preveč navdušene nad kvačkanjem in peko peciva; če bodo želele, se lahko lotijo tudi teh dejavnosti – kadarkoli.

Res pa je, da danes ne more nihče jamrati ali se izgovarjati, da nečesa ne zna. Odpri iskalnik, loti se dela in poskušaj, dokler ti ne uspe! Res super. Prav vsako leto se naučim nekaj stvari, ki naj bi bile preveč komplicirane za ljudi v zrelih letih, ki se celo spomnimo

časov, ko še televizije nismo imeli ... Lepo vas prosim, iz lastnih izkušenj vam garantiram, da nismo nič bolj neumni za uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije kot naša mladina, ki je zrasla s pametnim telefonom v roki ...

SODOBNI BANČNI PRODUKTI IN TRAJNOSTNA EKONOMIJA

Se spomnite (tudi to je že, upam, zgodovina, čeprav še zelo sveža ali pa so vsaj posledice sveže) modernih bančnih produktov, ki meni, preprosti, univerzitetno izobraženi gospodinji, profesorici, materi štirih otrok, niso bili nikoli jasni. Vložiš drobiž in dobiš bogastvo. Živiš na limit in denarja imaš vedno več. Vzameš puf in greš v Francijo smučat z novo opremo za vso družino, za kurjavo bo pa banka rada odobrila še kakšno kratkoročno posojilo. Kupiš tovarno brez denarja (tako bi lahko tudi jaz kupila tovarno – pa še propadla najbrž ne bi) in poplačaš kredite s plačami delavcev. (Joj, kako je pri nas draga delovna sila; res se ne splača imeti proizvodnje pri nas ... Ali pač – ne vem, kaj je bolj zaskrbljujoče.) Gospodje ekonomisti so se mi milo smehljali (uboga, preprosta duša, saj se človeku kar zasmili; sploh še ni tako stara, pa jo je že čas povozil), kako da ne razumem njihovega delovanja.

No, pa nisem zamerljiva, saj so me že v rani mladosti lepo naučili: če stvar izgleda predobro, da bi bila resnična, potem pač ni resnična (pa če si še tako želiš, da bi bila). Kar se je na žalost izkazalo za brutalno resnico.

V zibelki naše civilizacije – Grčiji so rade volje uporabljali ponujene jim bančne produkte, pa so jih dobro dobili po buči. Ja, odločili so se za fajn in ne za prav (Vesna Godina). Nobeno kosilo ni zastoj. Čeprav vsaj nekaj so, upam, zapravili, mi smo pa menda plačali kar namišljene luknje ... Kdo služi, zdaj menda že vrabci po strehah čivkajo ... Včasih smo rekli »delu čast in oblast«, danes pa se za čast nihče več ne sekira, oblast ima pa tisti, ki ima denar ...

NEPOVRATNA DENARNA SREDSTVA

Nekje v začetku šolskega leta sem po radiu ujela novico, da država ponuja

ne tako majhno vsoto delodajalcem, ki zaposlijo delavce za eno leto. Takoj me je zmotilo: zakaj denar kar podarijo, zakaj ne ponujajo brezobrestnih posojil, zakaj samo za eno leto, kdo bo samo zaradi tega denarja zaposlil ljudi?

Tisti, ki imajo poštene firme in spodobno poslujejo, imajo gotovo bolj izdelano kadrovsko politiko; na žalost tudi danes ni enostavno dobiti dobrih delavcev in jih ne pobirajo kar s ceste ali iz zavoda zaradi nekaj denarja. Pomisleke so potrdili moji nekdanji dijaki, ki že leta vodijo svoje firme. En slab delavec lahko naredi veliko več škode kot finančna pomoč koristi – vsaj v zdravem podjetju. Komu torej koristi takšna »pomoč«? Od kod denar za podarjanje? Ga imamo preveč? Koliko je koristi od njega? Zakaj se, če je denar na voljo, ne ustavi neprofitni sklad in se denar vanj vrača?

KDAJ IMA ČLOVEK DOVOLJ – TRAJNOSTNO GOSPODARJENJE

Mahatma Gandhi je menda izjavil, da je na svetu dovolj dobrin za potrebe vseh ljudi, nikoli pa jih ne bo dovolj za potešitev pohlepa nekaterih. Kako preroške besede. Kako ekološko! V resnici sta napuh in pohlep prva izmed naglavnih grehov po Svetem pismu! Nič novega torej.

V osemdesetih letih sem preživela kakšen mesec ali dva v Ameriki. Najprej me je presenetilo, koliko cirkusa je bilo s pridobivanjem vize. V deželi priložnosti oziroma ob vrnitvi domov pa me je pravzaprav najbolj **šokirala razlika v velikosti avtomobilov, kolarcev in krožnikov in vrečk čipsa ...** Pa se sploh nisem srečala z okoljem, v katerem bi živeli debeluh.

No, vrečke čipsa velikosti XL imamo že dolgo, gromozanske platenke kokakole so vsakdanjost, terenci velikosti XL za mestne vožnje pa tudi že dolgo niso posebnost. Pa to res potrebujemo? Nas vsaj osrečuje? Če seveda popolnoma zanemarimo vpliv na okolje! In napuh in pohlep ...

MALODUŠJE

Človeka, jasno, ob tem zagrabi malodušje. Delam na srednji strokovni

– tehnični šoli in imam zlate sodelavke. Delavne, ustvarjalne, samomotivirane (verjamete, da smo na to temo imeli predavanje; gospod doktor psihologije se ti upa predavati na temo samomotivacije skupini, ki je to zadevo izmojstrila do vrhuncev, da o višini njegovega honorarja ne govorim – najbrž si zato upa; tudi sramu danes ni več).

Vsi, ki delamo v šolah, vemo, da v njih res ni prostora za malodušje, slabo voljo in zamere. Če te še tako razjezi, karkoli že, greš v razred z nasmehom; ker si se že zdavnaj naučil, da mrk obraz in slaba volja povzročita v razredu najstnikov katastrofo na vsaj enega od tisoč možnih načinov. (Potem se pa res lahko prepustiš slabi volji.)

Nekega dne je bila ena mojih prijateljic nekam zanjo neznačilno potrta. Izkazalo se je, da je izvedela za primer gospoda, ki na enem izmed ministrstev (Slovenija) služi po 8 tisoč mesečno za promocijo Evropske unije po bivši skupni državi. Pri tem, da obvlada samo »srbohrvaščino« od tujih jezikov, od moderne informacijsko-komunikacijske tehnologije pa grafoskop. Na žalost prej ali slej vsi spoznamo takšne primere. Jasno, da te spravijo v obup. Kako je možno, da nekdo zasluži najmanj 10-krat več od tebe, ko veš, da delaš 24 ur na dan in ga ni junaka, ki bi mu dan ponujal več ur.

Po stari navadi je bila do konca delovnega dne zopet »sama svoja«.

Pa bi bilo gotovo bolje, da ne bi vseh teh stvari tako mirno sprejemali!

UPANJE

Ko sem pred skoraj 30 leti začela učiti, sem dijakom razlagala, da uporaba kemije pri zaščiti lesa pravzaprav ni nujna. Kar v resnici ni bilo čisto usklajeno s strokovno doktrino. Danes pa se to razlaga že na ves glas. Torej napredek vseeno je. Stvari se spreminjajo tudi na bolje.

Najbolj mi upanje vzbuja Kitajska; če želijo preživeti, potrebujejo zrak in vodo in zemljo, ki niso zastrupljeni. In to doma. In to so spoznali, hvala bogu. In ukrepajo. Ne bo več zastoj kitajske robe, boste videli – hvala bogu, še enkrat. Bodo pa morda boljši socialni sistemi. Ker drugače pač ne gre.

HVALEŽNOST

Pred nekaj leti sem imela privilegij sodelovati na kongresu Ekošola. Dvorana, polna vzgojiteljic in učiteljic. Koliko energije, veselja, ustvarjalnosti! Nisem ravno čustvena oseba, ki toči solze ob vsaki priložnosti, pa sem bila ganjena skoraj do solz. Kakšno srečo imajo otroci, ki jih v odraslost spremljajo takšni vzgojitelji in učitelji. Večkrat slišimo: Saj en sam človek ne more ničesar spremeniti – saj jaz ne morem ničesar spremeniti. Pa ni čisto tako – posamezniki spreminjajo (spreminjamo) svet. Vsi smo odgovorni za prihodnost naših otrok. Dajmo jim priložnost, da tudi oni sami naredijo kakšno napako, ne pa, da samo popravljajo naše.

Gabi Dolenshek je diplomirala na Univerzi Ljubljana; Biotehniška fakulteta; oddelek za lesarstvo. 27 let poučuje različne strokovno-teoretične predmete na Srednji lesarski šoli Ljubljana. Deset let je sodelovala v državni maturitetni komisiji za materiale, tudi kot glavna ocenjevalka. Dijake vzpodbuja k ustvarjalnemu delu na lesarskem področju in se trudi, da dobijo čim širšo strokovno in splošno izobrazbo.